

РЕЦЕНЗІЯ

**к.держ.упр., доцента кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»**

Лашук Оксани Сергіївни

на дисертаційну роботу

Кутової Марини Анатоліївни на тему:

**«Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення
інформаційної безпеки України»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Розвиток сучасного інформаційного суспільства закономірно пов'язаний із усвідомленням людьми фундаментальної ролі інформації в розвитку системи публічного управління. Інформація у різних формах має усе більший вплив на різні сторони суспільного життя, визначає систему економічних, соціальних відносин.

Розвиток інформаційного суспільства передбачає впровадження електронного урядування як сучасної форми організації роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із використанням локальних інформаційних мереж та глобального інтернет-середовища. Це забезпечує ефективну роботу системи публічного управління у режимі реального часу, спрощує та робить більш доступним спілкування громадян з органами влади. Однак у процесі впровадження та функціонування електронного урядування виникає низка викликів щодо забезпечення інформаційної безпеки у взаємодії між державними структурами, бізнесом і громадянами. Це, у свою чергу, вимагає вдосконалення наявних програм та пріоритетів державної політики у сфері інформаційної безпеки відповідно до національних інтересів правової, демократичної, суверенної та незалежної України.

Враховуючи вищезазначене, актуалізується необхідність поглибленого наукового дослідження специфіки функціонування системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України в умовах війни. Особливої уваги потребує вивчення трансформацій e-governance у контексті надання адміністративних послуг. Саме це актуалізує тему дисертації Кутової Марини Анатоліївни.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт до плану науково-дослідних робіт Національного

університету «Чернігівська політехніка» за темою «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (номер державної реєстрації 0120U105292), де автором обґрунтовано механізм реалізації державної регіональної політики у сфері електронного урядування, що враховує територіальну нерівномірність розвитку цифрової інфраструктури, різний рівень доступності електронних послуг для населення, а також регіональні відмінності у ризиках та загрозах інформаційній безпеці.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації та науковими публікаціями автора дає підстави стверджувати, що теоретико-методичні положення, висновки і практичні рекомендації є достовірними. Дисертаційна робота має логічну побудову. Автор системно підійшов до формулювання завдань, обрані вірні методи дослідження, а саме: загальнофілософський діалектичний метод, метод системного аналізу, абстрактно-логічний метод, метод порівняльного аналізу, метод емпіричного аналізу та статистичний аналіз.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Дисертаційна робота є цілісною, завершеною науковою працею, що містить повний комплекс встановлених вимогами структурних елементів: вступ, три розділи, висновки, а також анотацію, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи становить 181 сторінка. У дисертації розглянуто теоретичні засади, методичні положення щодо наукового обґрунтування напрямів розвитку системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно до встановлених вимог. Пропозиції автора пройшли апробацію та доведені до практичного використання.

Наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями дозволяє погодитися з положеннями, які виносяться на захист щодо наукової новизни:

удосконалено:

- науково-теоретичне обґрунтування концептуального змісту електронного урядування, яке, на відміну від існуючих, розглядає електронного урядування як інтегровану систему цифрового публічного управління, що поєднує технологічний, нормативно-правовий, інституційний, соціальний та інформаційно-безпековий компоненти та характеризується адаптивністю до викликів цифрової трансформації (с.22-26);

- системну модель взаємозв'язку між електронним урядуванням та інформаційною безпекою, яка комплексно поєднує запити суспільства, завдання та функції електронного урядування, компоненти інформаційної безпеки (її складові, механізми захисту, типи загроз), а також відображає вплив загроз на вибір відповідних механізмів захисту (с.50-51);

- механізм реалізації державної регіональної політики у сфері електронного урядування, що, на відміну від існуючих, враховує просторову диференціацію цифрової інфраструктури, нерівномірність доступу до електронних послуг, а також регіональні асиметрії щодо ризиків і загроз інформаційній безпеці (с.137-139);

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічне обґрунтування взаємозв'язку між електронним урядуванням та інформаційною безпекою в частині включення категорій «цифрова довіра», «архітектура нульової довіри» та «кіберстійкість» як системоутворюючих понять, що забезпечують концептуальну цілісність електронного урядування, яке, на відміну від фрагментарного підходу в попередніх дослідженнях, ґрунтується на основі міждисциплінарного аналізу в межах публічного управління, інформаційного права, кібербезпеки та цифрових технологій (с. 121-128);

- модель стратегічного планування розвитку електронного урядування в Україні, в частині запровадження горизонтального поділу стратегічних пріоритетів за часовими періодами (коротко-, середньо- та довгострокова перспектива) (с.117-119);

- пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки в електронному урядуванні, які поглиблено через конкретизацію напрямів правової адаптації українського законодавства, що включає розширення змісту Закону України «Про основні засади забезпечення

кібербезпеки України» шляхом включення архітектурного принципу нульової довіри як обов'язкової вимоги до публічних ІТ-систем (с.142-148).

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності й безпеки цифрового управління та реалізації державної політики у сфері цифрової трансформації. Результати дисертаційної роботи використовуються в діяльності: Центру надання адміністративних послуг Іванівської сільської ради: враховано сформульовані здобувачем цифрові рішення у сфері адміністративного обслуговування населення, оптимізації документообігу та підвищенні рівня кіберзахисту (№ 305 від 28.04.2025); Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної державної адміністрації: враховано пропозиції щодо впровадження стратегічних підходів до формування політики цифрового розвитку регіону та вдосконаленні інформаційної безпеки в діяльності органів влади (№ 01-01-24/4782-вих від 05.05.2025); Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради враховано пропозиції щодо модернізації інформаційних систем, підвищенні захисту персональних даних та впровадженні електронної ідентифікації громадян у рамках цифрової трансформації адміністративних сервісів (№2354 від 22.05.2025); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри менеджменту та адміністрування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Публічне управління національною та державною безпекою», «Інформаційна політика та електронне врядування» (№ 202/08-917/вс від 09.05.2025).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертації висвітлено в 7 наукових працях, з них: три статті - у наукових фахових виданнях, чотири публікації - у матеріалах наукових конференцій.

Автором дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій,

відповідності опублікованим результатам тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Зауважуючи високий рівень дисертаційного дослідження слід зазначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. Серед зауважень слід виокремити відсутність окремого параграфу щодо методології дослідження складових системи електронного урядування в Україні. Це суттєво посилило б характеристику закономірностей, принципів і методів, які розкрито здобувачем в дисертації.

2. На рис. 1.5 авторка розглядає системну модель взаємозв'язку між електронним урядуванням, його завданнями, функціями, інформаційною безпекою та загрозами, у роботі доцільно було б більш детально описати практичні аспекти реалізації такої моделі, особливості її формування та подальшого розвитку в умовах цифровізації публічного управління.

3. У другому розділі дисертації автор проводить статистичний аналіз дослідженням динаміки кількісних показників (кількість адміністративних послуг, охоплення населення), але на нашу думку доцільно було б провести аналіз якісних аспектів, наприклад, рівень задоволеності користувачів, кількість звернень через портали адмінпослуг, рівень використання електронного підпису тощо.

4. Дисертантка на основі проведеного дослідження визначає пропозиції щодо внесення змін в нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки електронного урядування (табл. 3.1), детально описуючи практичні заходи, проте залишається незрозумілим в якій саме послідовності повинні застосовуватись ці заходи, зокрема застосування нормативних змін.

5. На рис. 3.2 (с.136) наводиться напрями удосконалення електронного урядування на регіональному рівні в контексті інформаційної безпеки. Проте вважаємо, що визначені автором такі напрямки варто було описати більш

детальніше, конкретизуючи заходи, які необхідно здійснити для впровадження таких напрямків. Окремі з таких напрямків представляють собою не вектори подальшого розвитку системи електронного урядування, а скоріше наслідки вже впроваджених заходів для стимулювання такого розвитку.

Вказані зауваження та дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації Кутової М.А. та не впливають на її позитивну оцінку.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Запропоновані положення наукової новизни, що полягають науковому обґрунтуванні напрямів розвитку системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України, а також розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення. Дисертаційна робота Кутової М.А. є завершеним цілісним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертація на тему «Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», за формою і змістом відповідає вимогам викладеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022. Робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) № 40 від 12.01.2017 р.

Кутова Марина Анатоліївна, автор дисертації на тему: «Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
МОН України

О.С. Лашук